

บทที่ 3

วิธีวิทยาการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เนื้อหาในบทประกอบด้วย 4 ส่วนคือ ญาณวิทยา วิธีวิจัย การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ประยุกต์ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการศึกษาต้องการสำรวจทำความเข้าใจ ตลอดจนวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการให้ความหมายของบุคคลผ่านมุมมองและประสบการณ์ชีวิตของบุคคล ซึ่งจำเป็นจะต้องใช้เครื่องมือการวิจัยที่เอื้อให้ผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างเป็นธรรมชาติ ตัวนักวิจัยเองเป็นเครื่องมือในการศึกษาที่สำคัญ และต้อง ใช้การตีความเพื่อทำความเข้าใจไปถึงการมองโลก เบื้องหลังที่นำมาสู่พฤติกรรมหรือการกระทำที่เกิดขึ้น นักผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย รวมทั้งสภาพบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้การศึกษา มีจุดประสงค์ในการร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งใช้แนวคิดตามกระบวนการทฤษฎีวิพากษ์ โดยเปิดให้กลุ่มคนพิการได้เข้ามีส่วนร่วมในการศึกษาและเกิดการเสริมพลังอำนาจ ใช้กระบวนการวิจัยเป็นพื้นที่สร้างการพูดคุยเพื่อชวนให้เกิดการตระหนักรู้ถึงอิทธิพลของสังคมที่ส่งผลให้เกิดการกดขี่ทางสังคม ตลอดจนใช้งานวิจัย เป็นสื่อกลางที่ ให้คนพิการ ติดต่อกับกลุ่มคนในสังคมและวงวิชาการ ดังนั้นระเบียบวิธีเชิงคุณภาพจึงมีความเหมาะสมที่จะช่วยตอบคำถามและสนองตามวัตถุประสงค์การศึกษาได้

ญาณวิทยา (Epistemology)

ในการศึกษาข้าพเจ้าใช้กระบวนการทฤษฎี (Paradigm) ที่เป็นฐานคิดในการค้นหาความรู้ ได้แก่ กระบวนการทฤษฎี ทฤษฎีวิพากษ์ (Critical theory) และกระบวนการทฤษฎีการสร้าง (Constructivism)

กระบวนการทฤษฎีของทฤษฎีวิพากษ์ (Critical theory)

ทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory) ไม่เห็นด้วยกับกระบวนการทฤษฎีของ Positivist ที่ยอมรับเพียงสิ่งที่เป็นเหตุเป็นผล จากการพิสูจน์ ทดลองให้เห็นหรือเข้าใจได้ผ่านเครื่องมือวัดต่างๆ รวมทั้งเชื่อว่ามีกฎเกณฑ์ที่จะอธิบายความจริงที่ครอบคลุมได้แน่นอน แต่ทฤษฎีวิพากษ์เห็นด้วยกับการทำความเข้าใจความจริงโดยอาศัยการตีความ เพื่อให้เข้าใจความหมายของการกระทำของบุคคล และกฎระเบียบในสังคมที่นำไปสู่การกระทำของบุคคล

ทฤษฎีวิพากษ์ยืนยันว่าการทำความเข้าใจ การตีความ และการสื่อสารไม่เพียงพอ แต่จะต้องเพิ่มมุมมองที่จะทำให้เกิดกระทำและการเปลี่ยนแปลงจริง ดังนั้นทฤษฎีจึงกล่าวถึงเรื่องการวิเคราะห์โครงสร้างที่มีอยู่ในสังคม ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการกดขี่ และความเสียเปรียบในสังคม เมื่อวิเคราะห์เห็นโครงสร้างแล้ว ก็จะนำไปสู่ศักยภาพที่จะเอื้อให้เกิดพลังอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ มีการใช้คำว่า “emancipatory” เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเรื่องอิสรภาพ การปลดปล่อยให้เป็นอิสระ จากโครงสร้างต่าง ๆ อาจจะเป็น เรื่องของโครงสร้างที่ความเป็นชายมีอำนาจใหญ่ การกดขี่ทางชนชั้น การปฏิบัติสิทธิมนุษยชน การรุกรานทางวัฒนธรรมจากการล่าอาณานิคม หรือรูปแบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนอื่นซึ่งทำให้ การกดขี่เกิดขึ้น ตลอดจนการกล่าวถึงเรื่องการเสริมพลัง (empowerment) เพื่อให้กลุ่มคนที่ถูก กดขี่ ถูกทำให้ไร้อำนาจ มีอำนาจเท่าเทียมในสังคม

แนวคิดภายใต้ทฤษฎีวิพากษ์นี้เป็นการรวมของวิธีคิดแบบการตีความเข้ากับการวิเคราะห์โครงสร้างสังคม โดยอาศัยเรื่องภาษาและการสร้างอำนาจเป็นตัวเชื่อมโยงทั้งสองเรื่องเข้าด้วยกัน ในฐานะเป็นทางออกของการนำไปสู่อิสรภาพจากการกดขี่ ความคิดของ Habermas และ Foucault ได้รับความสนใจมาก Habermas เสนอเรื่องการวิเคราะห์ภาษา โดยแสดงให้เห็นว่าภาษาไม่ได้ถูกใช้เพื่อบอกถึงความเป็นจริงธรรมดาเท่า นั้น แต่ยังเป็นการสร้างความหมาย หรือความเป็นเหตุเป็นผล เพื่อที่จะมีอำนาจเหนือความหมายชุดอื่นๆ อี ก บทสนทนาระหว่างบุคคลหรือกลุ่มสามารถเป็นกระบวนการปลดปล่อยสู่อิสรภาพได้ Foucault กล่าวถึงวาทกรรม ซึ่งเป็นเรื่องการให้ความหมาย และการดำรงอำนาจจากความหมายนั้น การวิเคราะห์วาทกรรมช่วยให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีอยู่ การเปลี่ยนความหมายสามารถนำไปสู่การ เปลี่ยนความสัมพันธ์ของอำนาจได้

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การกล่าวเชื่อมโยงระดับปัจเจกบุคคลเข้ากับระดับการเมือง ในสังคม การเสริมพลังระดับบุคคลและระดับโครงสร้าง เป็นกระบวนการที่เกิดไป

ด้วยกัน ปัจเจกบุคคลสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์การถูกกดขี่ในสังคมขยายต่อไปยังบริบทการเมืองในระดับกว้างขึ้นได้ บุคคลเห็นถึงการถูกกดขี่เมื่อเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มต่าง ๆ ในโครงสร้างของสังคม และการเสริมพลังระดับโครงสร้างจะเข้มแข็งได้ด้วยองค์ประกอบของประสบการณ์จริงของแต่ละบุคคลที่รวมเข้าด้วยกัน เรื่องราวชีวิตที่แสดงถึงผลลัพธ์ของการถูกกดขี่ ดังนั้นจึงให้ความสำคัญของการเสริมพลังทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และในระดับกลุ่ม องค์การ ซึ่งเป็นองค์ประกอบในโครงสร้างสังคม (Ife, 1997, pp. 129-141)

การใช้ทฤษฎีวิพากษ์เนื่องจากเนื้อหาและจุดประสงค์ของทฤษฎี มีความไปกันได้กับเรื่องการเคลื่อนไหว ทางสังคมของคนพิการ ซึ่งมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม และการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกที่มีต่อเรื่องความพิการ ให้กลุ่มคนพิการมีอำนาจมากขึ้นในการกำหนดควบคุมวิถีชีวิตของตนเอง แทนการปล่อยให้อำนาจทั้งหมดอยู่กับนักวิชาชีพที่จะมากำหนดวินิจฉัยว่าคนพิการ ควรจะได้รับการบำบัดหรือสวัสดิการประเภทใดบ้าง หรือผู้ที่จะมาครอบงำความคิดในการเลือกหรือตัดสินใจ การพยายามจัดโครงสร้างทางสังคม ได้แก่ ทัศนคติ กวาระเบียด สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่เป็นตัวทำให้เกิดการเอาเปรียบทางสังคม การเลือกปฏิบัติ ตลอดจนคนพิการรู้สึกไร้อำนาจ รู้สึกว่าชีวิตไร้คุณค่า กระบวนการเสริมพลังเป็นกระบวนการที่ช่วยทำให้คนพิการได้ตระหนักรู้ถึงการถูกกดขี่แล้วกลับมามุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อขจัดสาเหตุของการกดขี่ออกไป

กระบวนการทัศน์การกำหนดสร้าง (Constructivism)

กระบวนการทัศน์การกำหนดสร้างมีข้อสันนิษฐานว่า ความเป็นจริงเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน มีลักษณะเป็นองค์รวมและเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา แสดงออกมาในระบบภาษาและสัญลักษณ์ที่หลากหลายรูปแบบ ความเป็นจริงสามารถเข้าใจได้โดยผ่านรูปแบบของการกำหนดสร้างหลายวิธี หลายระบบคิด ผ่านพื้นฐานทางสังคมและประสบการณ์ มีลักษณะเฉพาะและมีความเป็นท้องถิ่น การกำหนดสร้างความจริงไม่ได้เป็นการสร้างความจริงที่สมบูรณ์มากหรือน้อย แต่เป็นการมุ่งให้เกิดความรู้และการขัดเกลาความรู้ที่เกิดขึ้นอย่างละเอียดประณีต

สาระสำคัญของกระบวนการทัศน์คือ การพยายามทำความเข้าใจกับเหตุผลที่หลากหลายของการกำหนดสร้างความจริงนั้นและการทำความเข้าใจการกำหนดสร้างที่หลากหลายโดยผ่านวิธีการทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งเรียกว่า Verstehen ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจทัศนะการมองโลกด้วยมุมมองเช่นเดียวกันกับบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้น

หรือเรียกว่ามองแบบ “คนใน” (Emic) แทนที่จะเป็นการมองอย่างเป็นทางการเป็นคนแปลกหน้าหรือเป็น “คนนอก” (Etic) ในกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ผู้ศึกษาจะพยายามสวมบทบาทของผู้ถูกศึกษาเพื่อความเข้าใจประสบการณ์ภายในของบุคคลที่เป็นประชานั้น นักวิจัยพยายามสร้างความรู้ผ่านการทำความเข้าใจในเชิงการตีความหมายโลกและประสบการณ์ภายในของบุคคล กระบวนทัศน์การกำหนดสร้างถือว่าความจริงยังไม่เกิดขึ้นจนกว่าจะได้มีการรับรู้ความเป็นจริงนั้น กระบวนทัศน์ การกำหนดสร้างจึงเป็นกระบวนการของการสร้างความจริงนั่นเอง (กิติพัฒน์ นนทปัทมดุลย์, 2546, น.35-36)

ภายใต้กระบวนทัศน์การกำหนดสร้าง ในที่นี้ใช้แนวคิดของทฤษฎีหลังสมัยใหม่ซึ่งนำมาใช้ในวัฒนธรรมศึกษาที่เชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องอำนาจ เพื่ออธิบายถึง การรับรู้และกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ระดับบุคคล การเมืองเรื่องอัตลักษณ์ (Identity politics) มโนทัศน์อัตลักษณ์ (Identity) ซึ่งมีความเคลื่อนไหว และมโนทัศน์การต่อต้าน (Resistance) มโนทัศน์การปฏิบัติการ (Practice) ซึ่งศึกษาเรื่องของการกระทำของบุคคลในชีวิตประจำวัน การเล่าเรื่อง (Story telling) ซึ่งเป็นกระบวนการผลิตซ้ำตัวตนในชีวิตประจำวัน เป็นกระบวนการที่แสดงอัตลักษณ์ของตัวตนออกมาในปริมนทลสาธารณะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นกิจกรรมหรือการกระทำที่ พบเห็นบ่อยครั้งในกิจกรรมของกลุ่มคนพิการ

การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการในไทยมุ่ง เน้นให้ความสนใจและเปิดพื้นที่ให้กับคนพิการระดับรุนแรงได้ออกมาเข้าร่วมในกิจกรรมสังคมภายนอกบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่มักต้องนอนหรือเคลื่อนไหวตัวอยู่ในบ้านเพราะไม่สามารถเคลื่อนย้ายตัวเองได้โดยปราศจากผู้ช่วยเหลือหรืออุปกรณ์ช่วย ในขณะที่เดียวกันเป็นกระบวนการที่เปิดให้คนพิการได้เลือกและสร้างอัตลักษณ์ของตนเองด้วย

วิธีวิจัย

การออกแบบวิธีวิจัย (Methods) คำนึงถึงความสามารถที่จะนำไปสู่การค้นคว้าที่ตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้และสอดคล้องกับกระบวนทัศน์ที่ใช้ศึกษา โดยกำหนด ใช้วิธีการ 2 วิธี คือ การสนทนาโต้ตอบ และวิธีการเรื่องเล่าคำให้การ (Testimonio) นอกจากนี้เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดการวิจัยด้านการศึกษาความพิการที่เกิดขึ้น

1. “การสนทนาโต้ตอบ” (Dialogic approach)

จากหลักคิดของทฤษฎีวิพากษ์ที่มุ่งสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมและการสร้างสำนึกที่รับรู้ต่อการถูกครอบงำของอำนาจที่มองไม่เห็น ทฤษฎีวิพากษ์ได้กล่าวถึงมิติทางวิธีวิทยา เรียกว่า “การสนทนาโต้ตอบ” (Dialogic approach) ซึ่งมีทิศทางเป็นการหาวิธีขจัดจิตสำนึกที่ไม่ถูกต้องและพยายามให้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยมีจิตสำนึกและทัศนคติที่ถูกต้องร่วมกัน ในกระบวนการเช่นนี้ ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย จะได้เข้าใจโลกแห่งความจริงและพิจารณาตัดสินใจว่าจะเปลี่ยนแปลงโลกหรือปรับปรุงโลกในด้านใดได้บ้าง ผลการแสวงหาความรู้ของทฤษฎีวิพากษ์จึงเป็นการกระทำที่มุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงโลก เพื่อประโยชน์ของผู้ถูกกดขี่นั่นเอง (กิติพัฒน์ นนทบุรีมະดุล ย์, 2546, น. 35)

การสนทนาโต้ตอบที่จะใช้มี 2 แบบ คือการสนทนาระหว่าง 2 คน และสนทนาแบบกลุ่ม ในการสนทนาแบบกลุ่มข้าพเจ้าเลือก ประยุกต์ใช้วิธี “ภาวนาสทนา” (Deep Listening Dialogue) เนื่องจากพิจารณาถึงผลดีของการสนทนาแบบนี้ซึ่งเอื้อให้เกิดบรรยากาศเป็นกันเอง กฎกติกาที่ตั้งขึ้นป้องกันการโต้เถียง ไม่สร้างให้เกิดการเผชิญหน้า อันจะเอื้อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการเรียนรู้ กับกลุ่มคนในสังคมไทย มากกว่า ซึ่งโดยทั่วไปคนไทย ไม่นิยมการโต้เถียงทางความคิด ในที่ประชุมกลุ่ม ความคิดเห็นขัดแย้งมักนำไปสู่บรรยากาศความขัดแย้ง อารมณ์ไม่พึงพอใจตามมาแทนการกระตุ้นให้ครุ่นคิดต่อเอง

ในกระบวนการสนทนาทั้งสองแบบนี้นอกจากจะเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเก็บข้อมูลของการศึกษาแล้ว ยังมุ่งที่จะให้เกิดการกระตุ้นจิตสำนึกของผู้ที่เข้าร่วมให้ได้ทบทวนถึงประสบการณ์ชีวิต การเล่าเรื่องประสบการณ์ รวมถึงได้ทบทวนประสบการณ์ที่ดีร่วมกันของกลุ่ม โดยสามารถสร้างการระลึกรู้ต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีอยู่ในสังคมและ เกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมตามแนวคิดของทฤษฎีวิพากษ์

“ภาวนาสทนา” (Deep listening dialogue)

โอบาส ปัญญาและโสฬส ศิริไสย์ (2549) ได้ทำงานร่วมกันและพัฒนารูปแบบวิธีภาวนาสทนาเพื่อทำวิจัยในหลายชุมชนของประเทศไทยโดยเฉพาะช่วง 5 ปีที่ผ่านมา โดยอธิบายว่าภาวนาสทนาเป็นเครื่องมือที่พัฒนาจากแนวคิดของ David Bohm (1996) นักควอนตัมฟิสิกส์ที่มีชื่อเสียงชาวอังกฤษ-อเมริกัน ผสมผสานกับวิธีการสมาธิภาวนาและการสนทนาแบบพื้นบ้านซึ่งคนภาคอีสานเรียกว่า “โสเหล่” ภาคเหนือเรียกว่า “อู้” ภาคใต้เรียกว่า “แหล่ง” ส่วนภาคกลาง

เรียกว่า “จับเข่าคุย” ภาวนาสันทนา เป็นเครื่องมือในการสกัดเอาแก่นความรู้ที่เกิดขึ้นตามสภาพความเป็นจริงที่ฝังลึกอยู่ในประสบการณ์ของคนทำงาน (tacit knowledge) ออกมาให้เป็นที่ปรากฏ

ภาวนาสันทนาเป็นเครื่องมือที่ให้เกิดการพูดคุยระหว่างคนในกลุ่มโดยการสร้างบรรยากาศของความเป็นมิตรและความรู้สึกไว้วางใจขึ้นมาก่อน สาระสำคัญของกระบวนการภาวนาสันทนา คือ การพูดคุยด้วยการฟังมากกว่าพูด ผู้ที่เข้ามาอยู่ในกระบวนการภาวนาสันทนา จะถูกเงื่อนไขกติกาของกระบวนการกำหนดให้ฟังเสียงของตนเองและเสียงที่เกิดขึ้นรอบข้างด้วยความเคารพและมีสติ ไม่ใช้กรอบอ้างอิงเดิมของตนเองตัดสินความคิดและการกระทำของผู้อื่น ซึ่งอาจนำไปสู่การโต้แย้ง ทำให้บรรยากาศการสนทนาเกิดความตึงเครียด นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามมิให้ก้าวล่วงความคิดของผู้อื่นด้วยการโต้เถียงหรือสนับสนุน แม้จะเห็นด้วยหรือไม่ก็ตาม

การปฏิบัติตามกฎกติกาดังกล่าวแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความเป็นมิตร มีความไว้วางใจและกล้าแสดงความเป็นตัวตนที่แท้จริงออกมา และทำให้คนที่เข้าร่วมกระบวนการสนทนาเกิดการเรียนรู้ตนเองและคนอื่น ทำให้เกิดความคิด ใหม่ๆที่สามารถทะลุทะลวงกรอบอ้างอิงเดิมออกไปได้

ผลของการนำ “ภาวนาสันทนา” มาใช้เป็นเครื่องมือในการถอดความรู้ สามารถสรุปได้ว่า ภาวนาสันทนาเป็นเครื่องมือที่ได้รับการยอมรับจากผู้เข้าร่วมสนทนา เพราะทำให้เกิดความรู้สึกถึงบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีความเป็นกันเองระหว่างผู้ เข้าร่วมสนทนาที่มีภูมิหลังที่แตกต่างกันหลากหลาย และสามารถเข้าถึงความเป็นตัวตนที่แท้จริงของชาวบ้าน แต่อย่างไรก็ตาม การใช้เครื่องมือดังกล่าว ไม่มีสูตรสำเร็จ จะต้องปรับเปลี่ยนไปตามจริตของผู้เข้าร่วม โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้เครื่องมือชนิดนี้ประสบความสำเร็จ จหรือล้มเหลวคือ “คนนำคุย” (dialogue facilitator) ซึ่งต้องอาศัยผู้ที่ผ่านการฝึกฝนมาอย่างดี สามารถบริหารจัดการวงสนทนาที่มีความสลับซับซ้อนและละเอียดอ่อนได้อย่างมีศิลปะ นอกจากนี้ จะต้องมึระบบการบันทึก การสกัดความรู้และการสังเคราะห์ออกมาเป็นเนื้อหาที่สามารถสื่อสารให้คนทั่วไปยอมรับได้

องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการภาวนาสันทนา คือกระบวนการ (process) การคัดเลือกคนเข้าร่วม (recruitment) และสปีปายะ (setting) กล่าวคือ กระบวนการที่ถูกต้องคือเป้าหมายในตัวของมันเอง (process determinism) เพราะการภาวนาสันทนา เป็นไปตามเหตุปัจจัย และไม่มีที่ตั้งเป้าหมายไว้ล่วงหน้า หรือคาดเดาว่าจะเกิดอะไรขึ้น แต่คนนำคุย จะทำหน้าที่ขับเคลื่อนกระบวนการไปตามธรรมชาติ หากมีปัญหาความยุ่งยากบางอย่างเกิดขึ้น ต้องแก้ไขในทันทีที่ การคัดเลือกคนเข้าร่วมสนทนาต้องมีความแตกต่างหลากหลาย เพื่อให้ผู้ร่วม

วงสนทนาได้เรียนรู้สิ่งที่แตกต่างจากตัวเอง นอกจากนี้ สัมภาษณ์หรือสถานที่พูดคุย จะต้องเหมาะแก่การพูดคุยอย่างมีสมาธิ และมีคุณค่าในเชิงสัญลักษณ์บางอย่าง เช่น เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์หรืออุดมการณ์ เป็นต้น

2. เรื่องเล่าคำให้การ (Testimonio)

เรื่องเล่าคำให้การ (Testimonio) เป็นวิธีการศึกษาที่พัฒนาจากแถบละตินอเมริกา มีฐานมาจากยุคอาณานิคม จุดสนใจหลักของเรื่องเล่า คำให้การ คือกลุ่มผู้ถูกกดขี่จากสังคม ไม่มีเสียง หรือกลุ่มชายขอบ เป็นเรื่องราวที่เปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ที่ถูกกดขี่ได้เล่าเรื่องของตนเอง เพื่อสะท้อนให้เห็นประสบการณ์ชีวิตการดิ้นรนต่อสู้ การถูกกดขี่ การเอาชีวิตรอด (Tierney, 2003, pp. 297-298)

ข้าพเจ้าเลือกใช้วิธีการศึกษานี้ซึ่งอาจดูคล้ายกับจะตรงข้ามกับการพยายามค้นหาการพัฒนาอัตลักษณ์เชิงบวกซึ่งเป็นสมมติฐานของการศึกษา แต่จากความเข้าใจถึงเรื่องวัฒนธรรมความพิการ ซึ่งกล่าวถึงสิ่งที่ผูกพันกลุ่มคนพิการเข้าไว้ด้วยกันมักเป็นเรื่องประสบการณ์ชีวิตที่เป็นเรื่องของการต่อสู้ และมักมีเรื่องของการต่อต้านร่วมด้วย อัตลักษณ์ความพิการหรืออัตลักษณ์เชิงบวกอาจจะพัฒนาขึ้นมาจากชัยชนะของการต่อสู้ในชีวิตก็อาจเป็นไปได้

แม้การศึกษาวิธีนี้จะใหม่สำหรับข้าพเจ้า แต่เห็นว่าเป็นสิ่งดีที่จะสามารถเริ่มต้น แม้อาจต้องใช้อุตสาหกรรมในการทำงาน วิธีการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความตั้งใจที่จะให้กลุ่มคนพิการได้มีโอกาสเข้าร่วมในพื้นที่ของวงวิชาการให้มากขึ้น และพยายามลดข้อด้อยของการนำเสนองานเขียนที่เสมือนผู้วิจัยมีอำนาจที่จะสร้างความรู้ขึ้นเพียงผู้เดียวตามที่แนวคิดหลังสมัยได้วิพากษ์ไว้

John Beverly (2003, pp.319-332) อธิบายถึง Testimonio ว่าเป็นเรื่องเล่าแบบใหม่ที่เขียนบอกเล่าโดยใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งของผู้เล่าเรื่องเอง ผู้เล่าจะเป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์นั่นเอง สิ่งที่เขียนโดยทั่วไปจะเป็นเรื่องของชีวิต (Life) หรือเหตุการณ์สำคัญในชีวิต บางกรณีผู้เล่าอาจไม่สามารถเขียนหรืออ่านหนังสือได้ ก็สามารถมีผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่อัดเทปเสียง ถอดคำพูดจากเทปและปรับให้เป็นการเขียนจากบอกเล่า โดยอาจเป็นนักสืบ อสารมวลชน นักเขียนวรรณคดี นักชาติพันธุ์วรรณา

Testimonio ไม่อาจจัดได้ว่าเหมือนกับเรื่องราวชีวิต (Life history) เสียทีเดียว ในเรื่องราวชีวิต ผู้ที่มาสอบถามจะมีความตั้งใจวางแผนมาเต็มที่ แต่ใน Testimonio ผู้เล่าเรื่องเองมี

ความตั้งใจที่จะใช้เรื่องที่เล่าของ ตนเองเป็นเครื่องมือที่จะสื่อไปยังผู้อ่านที่อยู่ในสังคมชนชั้นกลาง (Bourgeois public sphere) ซึ่งผู้เล่าคิดว่าไม่สามารถเข้าถึงได้เนื่องจากสภาพที่ถูกกดทับไว้ (Subalternity) โดยมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการถูกกดขี่ ความยากจน การเป็นชายขอบ ถูกเอารัดเอาเปรียบ หรือการหาทางเพื่อให้มีชีวิตรอด Testimonio จะเข้ากันได้ดีกับแนวคิดสตรีนิยมที่ว่า “เรื่องส่วนตัวเป็นเรื่องทางการเมือง” (The personal is the political.)

ลักษณะสำคัญของ Testimonio คือเสียงที่พูดคุยกับผู้อ่านผ่านตัวหนังสือโดยเป็น ตามที่ผู้เล่าต้องการให้เป็น การนำเสนอเสียงของผู้เล่าให้เห็นตามที่เป็นจริงมากกว่าที่จะเป็นบุคคล ในนิยายนั้นเป็นการแสดงออกถึงความต้องการของผู้เล่าที่ไม่ยอมเงียบเสียงหรือไม่ยอมพ่ายแพ้ต่อ อำนาจหรือความเสียงเปรียบในสังคมที่ตนเผชิญอยู่ มีการยืนยันถึงความเป็นผู้เล่าอาจเอ่ยเรียกชื่อ ตนเองหรืออัตลักษณ์ที่สำคัญ

การยืนยันตัวผู้เล่าทำให้ Testimonio คล้ายกับเรื่องเล่าอัตชีวประวัติ (Autobiography) เป็นการประกาศยืนยันว่าเป็นประสบการณ์ส่วนตัว แต่สิ่งที่ไม่เหมือนกับ อัตชีวประวัติคือผู้เล่าจะต้องไม่แยกตัวเองออกจากกลุ่มที่ถูกกดทับที่ตนเล่าถึง การเล่า เรื่อง อัตชีวประวัติเป็นการเล่าเรื่องทั่วไป ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับการถูกกดทับหรือความเป็นชาย ขอบ ไม่ได้ได้รับความสนใจ หรือกล่าวอีกทางหนึ่งว่าการเปลี่ยนสถานะจากผู้เล่าเรื่องมาเป็นผู้เขียน บอกเป็นนัยยะของการเปลี่ยนผ่านจากวัฒนธรรมเล่าปากเปล่าสู่วัฒนธรรมการเขียน จากอัต ลักษณ์กลุ่มดั้งเดิมสู่อัตลักษณ์ความเป็นสมัยใหม่

ลักษณะเรื่องทีบอกเล่าจากเสียงของผู้เล่าเองทำให้ผู้เล่าเชื่อมต่อกับผู้ อ่านเองได้ โดยตรง ไม่ต้องผ่านลำดับชั้นของผู้มาเขียนแทน Testimonio เป็นรูปแบบการเล่าเรื่องที่อยู่บน พื้นฐานของประชาธิปไตยและค วามเท่าเทียม อันเป็นบอกเป็นนัยถึงว่าไม่ว่าชีวิตของใครก็ตาม ล้วนมีคุณค่า เรื่องเล่าของแต่ละบุคคลจะนำเสนอถึงเสียงอื่นที่ยังคงเงียบอยู่ เรื่องประสบการณ์ ชีวิตของผู้อื่นได้ เรื่องเล่าหนึ่งเรื่องอาจประกอบด้วยเรื่องของคนที่ยังอยู่ในเหตุการณ์ เดียวกัน

เรื่องนวนิยายจะมีรูปแบบที่ปิดจบในตัวคือทั้งเนื้อหาของเรื่องและตัวละครก็จบอยู่ ภายในเรื่องนั้น แต่ Testimonio เป็นเรื่องราวของชีวิตคนจริงๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่ ยังไม่มีตอนจบ Testimonio จะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงจากชีวิตประจำวันและการต่อสู้ดิ้นรน ไม่มีการสร้างเรื่องลง ขึ้น รูปแบบ Testimonio เป็นที่นิยมมากขึ้นเพราะยังมีประสบการณ์ชีวิตในโลกปัจจุบันที่ยังไม่ได้ รับการนำเสนอต่อการรับรู้ในวงกว้าง หรือถูกนำเสนอแบบไม่เป็นจริง

มีผู้ตั้งคำถามว่าผู้ที่เล่าเรื่องใน Testimonio อาจไม่ได้เล่าความเป็นจริง ซึ่งก็อาจจะเป็นไปได้ แต่ปัญหา นี้ก็อาจเกิดขึ้นกับการเรื่องเล่าประเภทอื่นซึ่งผู้เขียนนำเสนอเรื่องโดยแอบอยู่ด้านหลัง เสมือนไม่มีตัวตน แต่ Testimonio เปิดเผยตัวผู้เล่าเรื่องออกมาให้รู้โดยตรงเลย Testimonio เป็นดั่งคำให้การในศาล ผู้อ่านเป็นผู้พิพากษาที่จะเชื่อหรือไม่

Testimonio เป็นการแสดง อัตลักษณ์ตัวตน ความคาดหวัง ค่านิยมของผู้เล่า ต่อผู้ที่อยู่ในสังคม ซึ่งเป็นการปฏิบัติการของวาทกรรมอย่างหนึ่ง มากกว่าเพียงเป็นสิ่งที่มันขึ้นอยู่กับ

ตัวอย่าง Testimonio เรื่อง I, Rigoberta Menchú (1984) บรรยายการทรมานและการถูกฆ่าของน้องชายโดยทหารกัวเตมาลา ซึ่งทรง พลังเหมือนผู้อ่านได้อยู่ในเหตุการณ์ การที่รับรู้สึกมีประสบการณ์ร่วมของผู้อ่านนี้จะนำไปสู่ความเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน ร่วมเป็นพวกเดียวกัน มีผู้แย้งขึ้นมาว่าเรื่องที่ Menchú เล่าไม่ใช่เรื่องจริงทั้งหมด บางส่วนไม่ตรงกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง Menchú ยอมรับต่อ สาธารณะว่าเรื่องราวบางส่วนเธอฟังมาจากประสบการณ์ของคนอื่นและนำมาใช้ในเรื่องราวของเธอ เธอไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์เองแต่ฟังมาจากแม่ของเธอ เธอกล่าวว่าสิ่งนี้และสิ่งที่นำมาสอดแทรกเป็นวิธีการที่เธอสร้างเรื่องที่เป็นเรื่องของกลุ่มแทนที่จะเป็นเรื่องอัตชีวประวัติส่วนตัว

สิ่งสำคัญไม่ใช่เป็นการพยายามหาว่าสิ่งที่กล่าวเป็นความจริงหรือไม่ แต่ต้องเข้าใจเป้าหมายของ Testimonio ข้อโต้แย้งที่มีต่อ Menchú คือการไม่พอใจว่าเธอไม่บอกสิ่งที่เป็นจริง ซึ่งนั่นเป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาส่วนใหญ่คาดหวังว่าผู้ให้ข้อมูลจะต้องเชื่อและปฏิบัติตามผู้ ศึกษาที่ตั้งความประสงค์ไว้ แต่ที่จริงแล้วเธอทำหน้าที่เป็นผู้เล่าเรื่องในฐานะที่มีความคิดและผลิตประวัติศาสตร์ของเธอเอง

คำกล่าวสำคัญของ Gayatri Spivak (1998) ว่าหากผู้ที่ถูกกดทับพูดได้ และพูดตรงถึงตัวเรา เราอาจรู้สึกเหมือนถูกบังคับให้ต้องฟัง ถ้าไม่อย่างนั้น ก็ไม่ใช่คำพูดของผู้ที่ถูกกดทับ Spivak กล่าวว่านักชาติพันธุ์วรรณาให้ผู้ที่ถูกกดทับพูดเพื่อที่จะเป็นทางให้นำมาสร้างเรื่องที่ผู้อ่านจะไม่เกิดความรู้สึกไม่สบายใจ ซึ่งนั่นเป็นการลดพลังของความเป็นจริงซึ่งเป็นความแตกต่างและต่อต้านปฏิบัติทำให้เหลือเป็นกลางๆ สิ่งที่เป็นอยู่คือความเป็นผู้ที่ถูกกดทับไม่ได้มีความสำคัญอะไร ไม่มีคุณค่าที่จะต้องรับฟังหรือทำความเข้าใจแม้จะได้ยินเสียงก็ตาม

เมื่อสิ่งที่ Menchú เล่าสร้างผลกระทบต่อสถานการณ์การเมืองได้ Spivak กล่าวว่าเธอจะกลายเป็นไม่ใช่ผู้ที่เป็นถูกกดทับแต่เป็นผู้ที่สร้างประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า Testimonio ของเธอก่อให้เกิดผลสะท้อนไม่ใช่เป็นวาทกรรมที่บรรยายพื้นๆ

อาจกล่าวได้ว่าในสถานการณ์ทางสังคมใดก็ตาม ไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นใดหรือในกลุ่มใด มักจะมีเรื่องที่เราสนใจซึ่งสะท้อนถึงความขัดแย้ง หรืออาจเป็นความแตกต่าง เรื่องที่สนใจต่างๆ Testimonio อาจถูกนำมาเกี่ยวข้องกับกรณีเรื่องอัตลักษณ์ แนวคิดของหลังสมัยใหม่ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดยุคสมัยใหม่ในเรื่องความจริงเดียวที่เป็นสากล แต่เห็นว่าความจริงเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับบริบท ดังนั้นสิ่งที่ สนใจคือการพิจารณาว่าผู้คนที่ได้สร้าง ความเข้าใจต่อโลก แตกต่างกันอย่างไรและ ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ที่นำมาสู่การเอาเปรียบหรือกดขี่อันเนื่องมาจากเพศสภาพ ชาติพันธุ์ หรือชนชั้น

นักวิชาการในรั้วมหาวิทยาลัยบางกลุ่มมองว่า Testimonio เป็นเพียงให้ผู้ที่กดขี่ได้เล่าเรื่องความยากลำบากของตนเอง ไม่มีความเป็นวิชาการ แต่สิ่งที่ Testimonio ต้องการทำคือการให้ผู้ที่ถูกกดขี่เข้ามาอยู่ในโลกวิชาการซึ่งมักจะไม่ได้มีโอกาสเข้ามาอยู่เนื่องจากประเด็นความคิดของอำนาจ/ความรู้ของสถาบันการศึกษา Testimonio เกี่ยวพันและถูกสร้างขึ้นจากความ เป็นคู่ตรงข้ามที่มี เช่น นาย /ทาส คนเมือง/คนบ้านนอก ประเทศ/ภูมิภาค ชาวยุโรป /ชาวพื้นเมือง ชนชั้นสูง/ชนชั้นล่าง เมือง /ชนบท ผู้ชาย/ผู้หญิง เขียนหนังสือได้ /ไม่รู้หนังสือ เป็นต้น Testimonio ไม่ได้มีเป้าหมายที่จะทำให้เกิดการสลายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ หรือจะพลิกเปลี่ยนสถานะของผู้ถูกกดขี่ได้ แต่เป็นวิธีการใหม่ ที่จะอธิบายเรื่องข้อขัดแย้งนี้และเป็นรูปแบบใหม่ที่เป็นความร่วมมือกันของ ความสัมพันธ์ระหว่างปัญญาชนนักวิชาการกับประชาชนธรรมดา

Testimonio ที่มีเสน่ห์จะต้องนำเสนอทั้งด้านสัญลักษณ์และการกระทำให้เห็น ความสัมพันธ์ร่วมเป็นหนึ่งในระหว่างนักวิชาการชนชั้นกลางและ ผู้ร่วมในการศึกษาจากกลุ่มผู้ถูกกดขี่ Testimonio จะเป็นเสียงของผู้เล่าเรื่อง นักวิชาการจะเป็นผู้ตั้งคำถามขึ้นมาระหว่างเรื่องเล่าต่างๆ ทำหน้าที่ผู้ซักถามเรื่องราว การมีส่วนร่วมทำงานร่วมกันทำให้ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของนักวิชาการไว้อยู่ด้วย งานเขียนด้านชาติพันธุ์วรรณนา (New ethnography) มีตัวอย่างงานเขียนที่ดี ซึ่งเป็นการเปิดให้มีการแสดงปฏิสัมพันธ์ของผู้เล่าเรื่องกับผู้ซักถามในหลายรูปแบบ Testimonio ไม่ได้เป็นเรื่องเล่าของคนคนเดียว แต่เป็นการประสานร่วมกันของผู้เล่าเรื่องและผู้ซักถาม

การเก็บข้อมูล (Data Collection) และกลุ่มตัวอย่าง (Sample)

เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวิธีวิจัยที่กำหนดไว้ 2 วิธี คือ การสนทนาได้ตอบ และวิธีการเรื่องเล่าแบบ Testimonio รวมทั้งเพื่อทำให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจถึงสถานการณ์และบริบทที่เกี่ยวข้องของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาได้ จึงออกแบบให้มีวิธีการเก็บ ข้อมูล 4 ประเภทได้แก่ วิธีการจัดทำ “ภาวนาสทนา” (Deep listening dialogue) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-

structured interview) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant observation) และการใช้ข้อมูลเอกสารและวัสดุสื่อ ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลมีการ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จากประชากรเป้าหมาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประชากรเป้าหมาย (Population) และกลุ่มตัวอย่าง (Sample)

“ประชากรเป้าหมายของการวิจัย” หมายถึง ประชากรที่มีคุณสมบัติตรงตามที่นักวิจัยกำหนดไว้ว่าจะใช้ในการศึกษา ซึ่งอาจมีจำนวนมาก และกระจายอยู่ทั่วไป “กลุ่มตัวอย่าง” ในการศึกษาคือ บางส่วนของประชากรเป้าหมายที่ถูกเลือกมาเพื่อศึกษา โดยจะเลือกกลุ่มตัวอย่างมาจากประชากรเป้าหมายและโดยอาจเลือกมาเพียงจำนวนหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากไม่สามารถศึกษาประชากรเป้าหมายได้ทั้งหมด เว้นแต่ประชากรเป้าหมายมีจำนวนไม่มากและนักวิจัยสามารถศึกษาทั้งหมดได้ แต่สถานการณ์เช่นนั้นอาจเกิดได้ยาก (ชาย โพธิ์สิตา (2547, น.225)

กลุ่มประชากรเป้าหมายในการศึกษาคั้งนี้ มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคนพิการและครอบครัวที่เป็นสมาชิก ร่วมทำกิจกรรม หรือมีบทบาทเป็นคนทำงานในองค์กร “ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ” (Independent Living Center) ใน 3 จังหวัด ได้แก่ นครปฐม นนทบุรี และชลบุรี

ประชากรเป้าหมายอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มผู้มีความสำคัญหลักในกระบวนการกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการคนพิการในสังคมไทย ได้แก่ ผู้นำหลักองค์กรของคนพิการ และนักวิชาชีพหรือผู้เชี่ยวชาญในหน่วยงานรัฐและเอกชน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

จากวัตถุประสงค์การวิจัยซึ่งต้องการศึกษาวิเคราะห์เชิงลึกถึงกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการและการให้ความหมายของกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญด้านสวัสดิการสังคมของคนพิการในสังคม ไทยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อคัดเลือกผู้ที่มีบทบาทสำคัญ สามารถบอกเล่าเรื่องราว ข้อมูล รายละเอียด ซึ่งจะเอื้อให้เกิดความเข้าใจตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา หรือเรียกว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) โดยตั้งเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. กลุ่มคนพิการและครอบครัวของคนพิการ

1.1 กลุ่มคนพิการผู้ที่จะร่วมเขียนเรื่องเล่า Testimonio และเข้าร่วมในการสนทนา ภาวนา มีเกณฑ์การคัดเลือก คือ (1) เป็นคนพิการที่เข้าร่วมโครงการนำร่องการดำรงชีวิตอิสระของ คนพิการระหว่าง พ .ศ. 2545-2547 หรือเป็นคน พิกการที่เข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์การดำรงชีวิต อิสระของคนพิการ ตั้งแต่ พ.ศ.2548-ปัจจุบัน และเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดต่อตนเองไปในเชิง บวก ต่อมากลายเป็น ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของการดำรงชีวิตอิสระ และ สัมคร ใจเข้าร่วมปฏิบัติงานเป็นแกนนำในกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ ของคนพิการ โดยมีระยะเวลาการเข้าร่วมเป็น แกนนำต่อเนื่องมาแล้วอย่างน้อย 2 ปี (2) เป็นผู้ที่มิ บบบาทเป็นคนละทำงานโครงการนำร่องการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการระหว่าง พ .ศ. 2545-2547 หรือผู้ที่มีบทบาทเป็นผู้บริหารศูนย์การดำรง ชีวิตอิสระหรือที่ปรึกษาซึ่งมีบทบาทในการพิทักษ์สิทธิ เิงนโยบายทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

1.2 ครอบครัวของคนพิการ ในที่นี้คือครอบครัวของคนพิการ ที่ร่วมเขียนเรื่องเล่า Testimonio

1.3 กลุ่มคนพิการ ที่ให้สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและเข้าร่วมในการสนทนา ภาวนา มีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นสมาชิกใน คณะผู้ริเริ่มดำเนิน โครงการนำร่องการดำรงชีวิต อิสระจนกระทั่งนำมาสู่การก่อตั้งเป็น ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ ในปัจจุบัน ซึ่งมี พัฒนาการ เริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ.2545 หรือมีบทบาทหลักในการบริหารองค์กรและเครือข่ายองค์กร ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม มีหน้าที่สนับสนุนความ เข้มแข็งของกลุ่มคนพิการที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการและ เข้าร่วมใน กระบวนการจัดทำนโยบายของรัฐในระดับต่างๆ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

2. กลุ่มผู้มีความสำคัญหลักในกระบวนการกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการคนพิการในสังคมไทย

กลุ่มผู้มีความสำคัญด้านนโยบาย ได้แก่ ผู้นำหลักองค์กรของคนพิการ และนัก วิชาชีพหรือผู้เชี่ยวชาญในหน่วยงานรัฐและเอกชน ซึ่งจะเป็นผู้ที่ให้สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นผู้ที่ รับรู้หลักการของ เรื่องการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ หรือเคยเข้า ร่วมกิจกรรมหรือรับการฝึกอบรม เกี่ยวกับ เรื่องการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ ซึ่งจัดขึ้นโดยศูนย์ การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการหรือ มีศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการเป็นองค์กรร่วมในการ จัดกิจกรรมหรือการฝึกอบรม หรือมีบทบาทในการทำงานโดยตรงเกี่ยวกับเรื่องการดำรงชีวิตอิสระ ของคนพิการในประเทศไทยหรือต่างประเทศ

การเก็บข้อมูล (Data Collection)

การประกาศการทำงานวิจัยร่วมกัน

การจัดทำงานวิจัยชิ้นนี้ได้ตระหนักถึงข้อพิจารณาที่ได้มีการกล่าวไว้เกี่ยวกับการทำงานวิจัยด้านคนพิการ Micheal Oliver (1998) อาจารย์ด้าน Disability Studies มหาวิทยาลัยกรีนนิช ประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้นำของกลุ่มคนพิการและนักวิชาการที่เป็นกำลังสำคัญของการเคลื่อนไหวสิทธิคนพิการในประเทศอังกฤษ ได้ตั้งคำถามไว้ให้นักวิจัยได้พิจารณาก่อนที่จะทำงานวิจัย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อความก้าวหน้าในการสร้างความรู้ด้านคนพิการ ในประเด็นที่สำคัญ คือ

- ใครควรที่จะกำหนดประเด็นการวิจัย
- ใครควรที่จะเป็นผู้ควบคุมกระบวนการวิจัย
- วิธีใดที่จะเหมาะสมกับการวิจัยเกี่ยวกับความพิการ
- ผลงานวิจัยจะเผยแพร่ผลและประเมินผลอย่างไร

ความตั้งใจของการทำงานวิจัยครั้งนี้มิใช่การที่จะปฏิบัติต่อกลุ่มคนพิการในฐานะผู้ให้ข้อมูล แต่จะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัย ร่วมรับรู้และเข้าร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของงานตามที่เหมาะสม สมาชิกกลุ่มเห็นว่าเหมาะสม

สิ่งที่ข้าพเจ้าทำล่วงหน้าโดยการปรึกษากับกลุ่มคนพิการผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยน้อยคือขั้นตอนการกำหนดประเด็นวิจัย ในช่วงเริ่มต้นของการค้นหาประเด็นวิจัยเป็นการทำงานทบทวนวรรณกรรม และพิจารณาเห็นช่องว่างความรู้และคาดการณ์ถึงความต้องการจากสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศไทยโดยลำพัง มีการพูดคุยกับกลุ่มคนพิการอย่างไม่เป็นทางการถึงประเด็นการวิจัย แต่ไม่ได้มีการประชุมอภิปรายเฉพาะเรื่องอย่างชัดเจน

เพื่อลดข้ออ่อนของกระบวนการมีส่วนร่วมในช่วงเริ่มต้นลง สิ่งที่ข้าพเจ้าดำเนินการคือการเสนออย่างเป็นทางการต่อที่ประชุมสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการประเทศไทย วันที่ 15 พฤษภาคม 2551 ให้พิจารณาการทำวิจัยที่ได้เริ่มต้นมาบ้างแล้วนั้นเป็นไป ในลักษณะของการทำงานร่วมกันระหว่างงานนักศึกษาระดับปริญญาเอก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กับสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ เพื่อพัฒนาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำรงชีวิตอิสระคนพิการของประเทศไทย ใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือการพัฒนางาน การสื่อสารกับสังคม พร้อมทั้งขอให้สมาชิกที่ประชุมแสดงความคิดเห็นหรือประเด็นสนใจเพิ่มเติม สำหรับสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ แล้ว การทำงานวิจัย

ไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ได้ถูกระบุไว้เป็นภารกิจหนึ่งของการดำเนินงาน สภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ
 ตอบตกลงเห็น ชอบให้มีการดำเนินการ ตามที่ข้าพเจ้าเสนอ อย่างเป็นทางการ โดยมีการถาม
 คำถามบ้างเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “อัตลักษณ์” แม้ประเด็นเรื่องนี้จะประเด็นที่ใหม่ แต่
 สมาชิกที่ประชุมก็เปิดใจที่จะให้มีการดำเนินการ และถือโอกาสได้ เรียนรู้สิ่งใหม่ บางคนขอให้ส่ง
 เอกสารโครงร่างวิทยานิพนธ์ไปให้ดู ในด้านหนึ่ง การที่สมาชิกที่ประชุมถามคำถามน้อยหรือไม่ให้
 ความคิดเห็นมากนัก ข้าพเจ้าเองไม่แน่ใจว่าข้าพเจ้าได้หาเหตุผลมาอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล
 หรือยังมีเรื่องของความเกรงใจ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม บางคนอาจรู้สึกว่าคุณเองมี
 ความรู้ไม่มากเท่ากับนักวิชาการ จึงไม่กล้าออกความเห็น อีกทั้งไม่มีความรู้เรื่องวิจัยอะไร ข้าพเจ้า
 เห็นว่าตนเองมีบทบาทที่น่าค่อนข้างมากในเรื่องการเสนอประเด็นและการควบคุมกระบวนการวิจัย
 โดยเฉพาะในช่วงแรกเริ่ม

ข้าพเจ้าจะแจ้งที่ประชุมว่าจะมีการเก็บข้อมูลงานวิจัยด้วยวิธี การต่างๆ ดังนั้น
 ข้าพเจ้าจะได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากผู้มีส่วนร่วมในงานวิจัยของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ
 ทั้ง 3 แห่ง

อย่างไรก็ดีเมื่อเวลาผ่านไป ประมาณ 6 เดือน ข้าพเจ้ารู้สึกได้ว่ากลุ่มคนพิการก็ได้มี
 การติดตามผลการทำงานของข้าพ เจ้าด้วย โดยการได้ถามว่างาน วิจัยถึงขั้นตอนไหน เสร็จสิ้นหรือ
 ยัง ได้ผลเป็นอย่างไร ข้าพเจ้าจึงจัดให้มีการนำเสนอผลงานเป็นระยะๆ ในระหว่างกระบวนการวิจัย
 แม้จะไม่ได้มีรายงานความก้าวหน้าของงานวิจัยอย่างเป็นทางการ แต่จะมีการยกข้อมูลหรือ
 ประเด็นน่าสนใจที่ค้นพบจากบทความ ทฤษฎี หรือข้อมูลจากสนาม มากกล่าว ในบทสนทนาหรือ
 การประชุมแต่ละครั้ง การกระทำอย่างนี้จะเป็นการนำประโยชน์จากงานวิจัยมาใช้ในการทำงาน
 ไปด้วยในขณะเดียวกัน จะมี การรายงานว่าได้ไปเก็บข้อมูลที่ไหนบ้าง สิ่งเหล่านี้ทำให้
 กระบวนการวิจัยเริ่มเป็นที่คุ้นเคยกับสมาชิกกลุ่มมากขึ้น วิธีการที่ สมาชิกกลุ่มหลายคนคุ้นเคยคือ
 การพูดคุยกันระหว่างการสัมภาษณ์เชิงลึก เพราะสมาชิกกลุ่มเคยมีประสบการณ์ถูกสัมภาษณ์จาก
 นักศึกษาหรือนักข่าวสารคดีมาบ้างแล้ว

สำหรับวิธีการวิจัย ข้าพเจ้าตั้งใจที่จะทำให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจมีลักษณะไม่
 ต่างกันมากนัก คือการเลือกใช้วิธีการ เก็บข้อมูลแบบภาวนาสันทนาและ Testimonio ซึ่งเป็นวิธีที่มี
 กระบวนการเปิดให้นักวิจัยและกลุ่มคนพิการผู้ร่วมในงานวิจัยสามารถทำงานร่วมกันเต็มที่ วิธีการ
 นั้นนอกจากจะเป็นใช้ในการเก็บข้อมูลแล้วยังช่วยให้เกิดการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้ที่เข้า
 อยู่ในกระบวนการด้วย

การเข้าสู่สนาม

“สนาม” ในการศึกษาครั้งนี้คือความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล ซึ่งทำงานและมี ส่วนเกี่ยวข้อง ในเครือข่ายองค์กรการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการมิใช่พื้นที่ชุมชนตามเขตการ ปกครอง องค์กร ในเครือข่ายที่เป็นเป้าหมายการศึกษาคือ ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ จังหวัดนครปฐม ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการจังหวัดชลบุรี ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระคน พิการจังหวัดนนทบุรี และสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ ประเทศไทย ซึ่งเป็นหน่วย ประสานงานกลางของเครือข่าย

การตรวจสอบอัตลักษณ์ของผู้วิจัย : ความเป็นคนพิการ-คนไม่พิการ-นักวิจัย

เมื่อเริ่มต้นเก็บข้อมูล สิ่งแรกที่ข้าพเจ้าในฐานะนักวิจัยทำคือ การตรวจสอบ ทำความ เข้าใจ เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตนเอง ทำความ รู้จักตัวตนของตัวเองก่อนว่าอยู่ในกลุ่มไหน พวกไหน มีวิถีคิดและสภาพชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร และแตกต่างไปจากคนกลุ่มอื่นๆอย่างไรบ้าง ซึ่งสิ่ง เหล่านี้จะเป็นความซับซ้อนจากตัวนักวิจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อทั้งการเก็บข้อมูลและการตีความ ข้อมูลงานวิจัย (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2545, น.25) ข้าพเจ้าทบทวนและระลึกถึงความแตกต่างของ ตัวตนของข้าพเจ้าในฐานะคนไม่พิการ และกลุ่มผู้ร่วมศึกษาที่เป็นกลุ่มคนพิการ ความแตกต่าง ของประสบการณ์ในฐานะคนพิการ- คนไม่พิการนี้ปรากฏขึ้นจากประสบการณ์การทำวิจัยของ ข้าพเจ้าที่ผ่านมา

ดังที่ทราบกันในหมู่นักวิจัยเชิงคุณภาพที่ว่าการลงพื้นที่ภาคสนามนอกจากตัวนักวิจัย จะเข้าไปสร้างความรู้จักสัมพันธ์หรือเรียนรู้ผู้คนในสนามแล้ว ผู้คนในสนามก็มีควา มคิดความเห็น เกี่ยวกับตัวนักวิจัย และมีพฤติกรรมต่อนักวิจัยต่าง ๆ ตามความคิดเห็นด้วย ในช่วงการทำ โครงการนำร่องการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ พ .ศ. 2545-2547 ข้าพเจ้ารับทำหน้าที่นักวิจัย ติดตามการทำงานของโครงการนำร่อง ขณะนั้น การวิจัยประยุกต์ใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ข้าพเจ้าได้รับรู้ว่าคุณุ่มคนพิการมีมุมมอง หลากหลายต่อตัว ข้าพเจ้า บางคนจัดกลุ่มให้ข้าพเจ้าอยู่ในกลุ่มของคนไม่พิการผสมกับความเป็น นักวิจัยที่เข้ามาด้ก ตรวจจับประโยชน์ ข้าพเจ้ารับรู้ประเด็นนี้จากการพูดคุยกับสมาชิกที่มงานบางคน ซึ่งเล่าให้ฟังว่ามี การพูดคุยกันระหว่างสมาชิกเกี่ยวกับตัวบทบาทของข้าพเจ้า “อาจารย์เขาเป็นนักวิจัย เมื่อจบ โครงการแล้วเขาก็ไป ไม่รู้จะอยู่กับเราอีกเท่าไร ” “นักวิจัยบางคนก็เข้ามาร่วมงานเพราะหวัง ผลประโยชน์แ่งงาน จบงานแล้วเขาก็ไป ” นอกจากนี้มีบทสนทนาภายในกลุ่มคนพิการ กันเองที่ว่า “พวกเราเป็นคนพิการ ไม่มีทางลาออกจากความพิการได้ ดังนั้นพวกเราต้องร่วมมือกันทำงาน คน ที่ไม่พิการที่เข้ามา เขาก็อาจเปลี่ยนไปทำอย่างอื่นได้ ภายหลัง” บางคนเห็นว่าข้าพเจ้า เป็นผู้ที่มี

ความคุ้นเคย รู้จักกันมาก่อน ทำงานเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย และจะสามารถช่วยทำงานด้านวิชาการให้แก่เครือข่ายได้ ประกอบกับยังขาดบุคลากรที่จะทำเรื่องวิจัย

หลังจากจบโครงการนำร่อง มีการจัดตั้งศูนย์การดำรงชีวิตอิสระคนพิการ 3 แห่ง และสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการประเทศไทย พ.ศ. 2549 ข้าพเจ้าเข้าร่วมเป็นกรรมการของสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ และที่ปรึกษาของศูนย์พระมหาไถ่เพื่อการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ จังหวัดชลบุรี ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา กระทั่งถึงปัจจุบัน ข้าพเจ้าเข้าร่วมทำงานเป็นส่วนหนึ่งของสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ อย่างใกล้ชิดมากขึ้น ในตำแหน่งผู้ช่วยเลขานุการ ทำหน้าที่บันทึกการประชุมของสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ ติดตามผลการดำเนินโครงการ ร่วมในการจัดทำร่างข้อเสนอโครงการเสนอต่อแหล่งทุน

มุมมองของสมาชิกกลุ่มคนพิการยังคงมีต่อข้าพเจ้าไม่ต่างจากเดิมมากนักคือเป็นคนไม่พิการ เป็นนักวิจัย แม้จะเห็นว่าข้าพเจ้าเป็นส่วนหนึ่งของสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ แต่ไม่สามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มคนพิการได้ ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์การประชุมเพื่อเตรียมพร้อมนำเสนอรายงานการทำงานของสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ ต่อสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ ทั้ง 3 แห่งส่งตัวแทนนำเสนองานของแต่ละศูนย์ ส่วนการกล่าวถึงงานของสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ และโครงการที่จะนำเสนอขอสนับสนุนทุน มีผู้เสนอให้ข้าพเจ้าเป็นผู้รายงานต่อที่ประชุม แต่มีการอภิปรายในที่ประชุมว่าไม่เหมาะสมในเชิงสัญลักษณ์ จึงมอบหมายให้ประธานหรือเลขานุการสภาศูนย์ฯ เป็นผู้นำเสนอหลัก โดยมีข้าพเจ้าเป็นผู้ร่วมในการนำเสนอ โดยกล่าวในเรื่องที่เกี่ยวกับทฤษฎี แนวคิด กระบวนการวิจัย

เรื่องของความพิการ-ไม่พิการเป็นประเด็นที่ มักถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงในเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม กลุ่มคนพิการบางกลุ่มเห็นว่ากลุ่มคนไม่พิการมีแนวโน้มที่จะครอบงำและชี้นำความคิดให้กับกลุ่มคนพิการ กลุ่มคนพิการต้องการเลือกและตัดสินใจด้วยตนเองมากกว่า โดยเฉพาะกลุ่มคนพิการระดับรุนแรงในงานการดำรงชีวิตอิสระจะให้ความสนใจในประเด็นนี้มาก คนพิการระดับรุนแรงทั่วไปมักไม่ได้รับการส่งเสริมให้คิดหรือตัดสินใจด้วยตัวเอง เนื่องจากบุคคลรอบข้างเห็นว่าไม่มีความสามารถทำกิจกรรมได้มากนัก ส่วนใหญ่จะทำกิจกรรมแทนคนพิการไปเลย

วิธีการเก็บข้อมูล

1. การจัดทำ “ภาวนาสันทนา”

ผู้วิจัยมีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดวันเวลาและการระบุประเด็นสนทนาในการจัดทำภาวนาสันทนา จากเดิมกำหนดให้มีการจัดสนทนาจำนวน 4 ครั้ง ระยะเวลาห่างกันประมาณ 2 เดือน เป็นการยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับตารางเวลาและประเด็นการทำงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งพิจารณาแล้วยังอยู่ภายในกรอบเวลาของการทำวิจัย

ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมก่อน เพื่อรับทราบถึงประเด็นความสนใจของกลุ่มในช่วงเวลาของการเก็บข้อมูลวิจัย หลังจากนั้นจึงออกแบบการเก็บข้อมูล โดยให้ผู้มีส่วนเข้าร่วมในการวิจัยไม่เกิดความรู้สึกว่าเป็นภาระงานเพิ่ม การเก็บข้อมูลด้วยกระบวนการภาวนาสันทนา จึงไม่ได้ใช้รูปแบบการนัดประชุมเพื่อการวิจัยโดยเฉพาะ แต่จะเป็นการจัดกระบวนการสนทนาที่แทรกอยู่ในกระบวนการทำงาน โดยมีผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการ หรือ “คนนำคุย” และใช้ประเด็นซึ่งเป็นความสนใจร่วมของงานวิจัยและกลุ่มผู้ร่วมวิจัยจากสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ ในช่วงเวลาขณะนั้น ๆ ใช้ในการสนทนาแต่ละครั้ง มีการจัดกระบวนการภาวนาสันทนาในกิจกรรมดังนี้

- ประชุม ทบทวนบทเรียน “โครงการสร้างความเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตคนพิการโดยชุมชน” ของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระคนพิการจังหวัดนนทบุรี วันที่ 22-23 มีนาคม 2551 ณ โรงแรมโกลเด้นดราگون จังหวัดนนทบุรี

- “ทบทวนประสบการณ์และกำหนดทิศทางอนาคต ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระคนพิการจังหวัดชลบุรี (CILC)” วันที่ 6 พฤศจิกายน 2551 ณ ห้องประชุมเล็ก ศูนย์จัดหางาน มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ

- ประชุม ทบทวนการดำเนินงานของสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการประเทศไทย ครั้งที่ 1 วันที่ 5 มีนาคม 2552 ณ ห้องประชุมเล็ก ศูนย์จัดหางาน มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ

- ประชุม ทบทวนการดำเนินงานของสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการประเทศไทย ครั้งที่ 2 วันที่ 20 มีนาคม 2552 ณ ห้องประชุมเล็ก ศูนย์จัดหางาน มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ

- ประชุมทบทวนการดำเนินงานของสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ ประเทศไทยเพื่อเตรียมทำโครงการนำร่องร่วมกับสำนักงานหลักประกันสุขภาพ วันที่ 16 กรกฎาคม 2552 ณ ห้องประชุมใหญ่ ศูนย์จัดหางาน มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ

ข้อมูลจากการภาวนาสันทนาถูกจัดเก็บโดยใช้เครื่องบันทึกเสียงคำพูดของบุคคลที่เข้าร่วมในวงสนทนา ตลอดจนรวบรวมข้อมูลจากแผ่นกระดาษฟลิปชาร์ตหากในการประชุมมีการเขียนเพื่อสรุปประเด็นในระหว่างที่มีการสนทนา

ผลที่ได้รับจากการจัดกระบวนการภาวนาสันทนา คือ การเกิดการเรียนรู้หรือความนึกคิดใหม่ภายในตัวบุคคลต่อสิ่งที่ได้ปฏิบัติหรือประเด็นที่กล่าวถึง และนำไปสู่การกระทำเพื่อจัดการกับข้อบกพร่องที่พบ อาจกล่าวได้ว่าเกิดกระบวนการเสริมพลัง ที่ทำให้บุคคลในฐานะสมาชิก กลุ่มได้ตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง และความสำเร็จที่กลุ่มร่วมกันทำ ขณะเดียวกันยอมรับถึงข้ออ่อนพึงแก้ไข เกิดการคิดถึงการกระทำแบบใหม่ รวมทั้งลงมือกระทำกิจกรรมเพื่อขจัดข้ออ่อนเหล่านั้นลงไป ดังจะเห็นได้จาก ทีมงานศูนย์การดำรงชีวิตอิสระคนพิการจังหวัดนนทบุรีมีความเห็นพ้องร่วมกันว่าการทำงานมีข้ออ่อน เรื่องของการทำกิจกรรมการให้คำปรึกษาฉันเพื่อน ซึ่งทำให้เกิดผลเสียแก่บุคคลพิการในพื้นที่ และการขาดบุคลากรที่มีความชำนาญด้านการให้คำปรึกษาฉันเพื่อน เป็นหัวใจขององค์กร การทบทวนการดำเนินงานของสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ ประเทศไทย ที่เกิดความตระหนัก เกี่ยวกับการเป็นหน่วยงานที่ยังไม่มี การจัดบริการที่มีคุณภาพ โดยองค์กรได้ร่วมกันคิดทำกิจกรรมเพื่อจัดการกับปัญหาที่พบ เป็นต้น

วิธีการจัดเก็บข้อมูลในกระบวนการภาวนาสันทนา โดยบทบาทของผู้ศึกษาเป็น “ผู้นำคุย” ถือว่าเป็นการทำงานร่วมกันในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ภายในองค์กร ทั้งตัวของนักศึกษาและกลุ่มคนพิการผู้ร่วมศึกษา อีกทั้งเป็นพื้นที่ในการตรวจสอบข้อมูลและร่วมวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างของผู้ศึกษาและกลุ่มคนพิการผู้ร่วมศึกษา

2. การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview)

ชาย โทธิสิตา (2547, น. 259-263) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งอิงกับกระบวนการที่ถือว่าความจริง/ความรู้ไม่ได้อยู่อย่างอิสระจากนักวิจัยโดยสิ้นเชิง ดังนั้นจุดมุ่งหมายในการเก็บข้อมูลจึงไม่ใช่มุ่งความเป็นวัตถุวิสัย แต่มุ่งให้ได้ความถูกต้องแม่นยำตรงของข้อมูลในโลก และในทัศนะของผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก ภายใต้

แนวคิดนี้เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลเช่นแบบสอบถาม มีความสำคัญน้อยกว่าตัวนักวิจัย เพราะตัวนักวิจัยเองเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลที่สำคัญ

การสัมภาษณ์ก็คือกระบวนการสร้างข้อมูลรูปแบบหนึ่ง ในกระบวนการนี้ทั้งผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ต่างมีบทบาทในการเรียบเรียงข้อมูลขึ้นมาแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน โดยฝ่ายหนึ่ง (ผู้ให้สัมภาษณ์) เป็นผู้เล่าประสบการณ์ ความคิด และความรู้สึกของตัวเอง ในรูปของข้อความบรรยาย (Narrative) ตามหัวข้อหรือประเด็นที่อีกฝ่ายหนึ่ง (ผู้สัมภาษณ์) สร้างขึ้นเพื่อเป็นหัวข้อสนทนา ฝ่ายผู้สัมภาษณ์จะฟังและตอบสนอง กระตุ้นให้ฝ่ายแรกสามารถเรียกความคิดและเรียบเรียงออกมาเป็นเรื่องราวได้

การสัมภาษณ์เป็นการกระทำทางสังคมคือความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์นั้นจะต้องเป็นความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการจึงจะเอื้อต่อการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร การสัมภาษณ์ในอุดมคติคือการสนทนาเหมือนกับการสนทนาธรรมดาในชีวิตประจำวัน

ในที่นี้ใช้แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือที่จะช่วยเก็บข้อมูล นักวิจัยกำหนดคำถามที่พอจะตัดสินใจได้ว่าจะถามอะไรบ้างหรือใช้คำสำคัญ (Keywords) เป็นเครื่องชี้นำการสัมภาษณ์

กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ได้แก่

(1) กลุ่มคนพิการผู้ร่วมเขียนเรื่องเล่า Testimonio ซึ่งมีสถานะเป็นผู้เข้าร่วมกระบวนการการดำรงชีวิตอิสระ จำนวน 14 คน

คนพิการ ในกลุ่มนี้ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ร่วมในกระบวนการทำ งานการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ ของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระคนพิการ 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระคนพิการจังหวัดนนทบุรี ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการจังหวัดนครปฐม ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระคนพิการจังหวัดชลบุรี

ลักษณะความบกพร่อง ของอวัยวะร่างกายหรือประสาทการรับรู้ (Impairment) ของกลุ่มคนพิการ คือ อัมพาตค่อนตัว (Quadriplegia) 10 คน อัมพาตครึ่งตัว (Paraplegia) 3 คน สมอพิการ (Cerebral Palsy) 1 คน ทุกคนใช้รถวีลแชร์เป็นอุปกรณ์สำหรับใช้เพื่อการเคลื่อนไหว

(2) กลุ่มคนพิการผู้ร่วมเขียนเรื่องเล่า Testimonio ซึ่งมีสถานะเป็นสมาชิกในคณะผู้ริเริ่มดำเนินโครงการนำร่องการดำรงชีวิตอิสระจนกระทั่งนำมาสู่การก่อตั้งเป็นศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการในปัจจุบัน ซึ่งมีพัฒนาการเริ่มมาตั้งแต่ พ .ศ.2545 หรือมีบทบาทหลักในการบริหารองค์กรและเครือข่ายองค์กรศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ หรือทำงานพิทักษ์สิทธิเชิงนโยบาย จำนวน 5 คน

ลักษณะความบกพร่องของอวัยวะร่างกายหรือประสาทการรับรู้ (Impairment) ของกลุ่มคนพิการที่สัมผัสภาษณ์ คือ อัมพาตค่อนตัว (Quadriplegia) 2 คน อัมพาตครึ่งตัว (Paraplegia) 1 คน สมองพิการ (Cerebral Palsy) 1 คน ขาขาดสองข้าง 1 คน ทุกคนใช้รถวีลแชร์เป็น อุปกรณ์สำหรับใช้เพื่อการเคลื่อนไหว

(3) ครอบครัวของคนพิการที่ร่วมเขียนเรื่องเล่า Testimonio จำนวน 9 คน

(4) ผู้แทน จากองค์กรคนพิการ ได้แก่ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาคนตาบอดแห่งชาติ 1 คน สมาคมคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย 1 คน สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย 1 คน สมาคมคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย 1 คน

(5) นักวิชาชีพหรือผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องการดำรงชีวิตอิสระในหน่วยงานรัฐและเอกชน จำนวน 5 คน (หน่วยงานรัฐ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิก 1 คน สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ 1 คน ศูนย์สิทธิรณรงค์เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ 1 คน สำนักส่งเสริมและพิทักษ์คนพิการ 2 คน)

3. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant observation)

การสังเกตคือกระบวนการที่นักวิจัยเรียนรู้ด้วยการเฝ้าดูปรากฏการณ์ที่ศึกษา ในขณะที่ปรากฏการณ์นั้นเกิดขึ้นและดำเนินไปตามธรรมชาติ ติดต่อกันเป็นเวลานาน โดยไม่มีการควบคุมหรือดัดแปลงใดๆ

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการที่นักวิจัยเอาตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับกลุ่มคนที่ตนศึกษา นักวิจัยต้องเข้าใจชีวิต “คลุกคลี” และเกาะติดกับประชาชนที่ตนศึกษา จนได้รับความไว้วางใจเสมือน ว่าเป็นส่วนหนึ่งของพวกเขา เฝ้าสังเกตปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นเป้าหมายของการวิจัย จดมุ่งหมายอยู่ที่การเข้าถึงข้อมูลเชิงคุณภาพระดับลึกเพื่อความเข้าใจอย่างเป็นองค์รวม

การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้นักวิจัยได้สัมผัสโดยตรงกับสิ่งที่เกิดขึ้น ได้เห็นปรากฏการณ์จริง มีโอกาสได้ประจักษ์ว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและพฤติกรรมของผู้กระทำในปรากฏการณ์นั้นมีความหมายสำหรับตัวเขาอย่างไรบ้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สังเกตกับผู้ถูกสังเกตโดยหลักแล้ว การสังเกตเป็นวิธีการที่อนุญาตให้นักวิจัยมีความสัมพันธ์กับผู้ถูกสังเกตได้ห ภายหลังระดับ ตั้งแต่ในระดับต่ำที่สุดคือไม่มีความสัมพันธ์กันเลยไปจนกระทั่งระดับที่สูงที่สุดคือมีความใกล้ชิดมากเสมือนว่านักวิจัยเป็น “คนใน” หรือเป็นส่วนหนึ่งของประชาชนที่ตนสังเกต ทั้งในด้านการดำรงชีวิตและในด้านความ

เข้าใจในวัฒนธรรม รูปแบบความสัมพันธ์ในประการหลัง นี้มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ที่นักวิจัย ผู้ทำการสังเกตเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ตนศึกษา แต่ก็ไม่ใช่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนนั้น (ชาย โพรธิตตา, 2547, น. 302, 304-305)

การกำหนดพื้นที่และระยะเวลาลงภาคสนาม

ในชั้นวางแผนการวิจัย ได้กำหนด เข้าสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมโดย ร่วมทำงาน กิจกรรมของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการเป็น ระยะเวลา 6 เดือน โดยเข้าร่วม ในกิจกรรม ของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระในจังหวัดนครปฐม นนทบุรี และชลบุรี จำนวน 3 แห่ง แห่งละ 2 เดือน และเข้าร่วมประชุมประจำเดือนของสภาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการประเทศไทย

ในการเก็บข้อมูลจริง ข้าพเจ้า เข้าร่วมในกิจกรรมของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ นนทบุรี ระหว่างเดือน มีนาคม – เมษายน 2551 ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ ชลบุรี ระหว่างเดือน ตุลาคม – พฤศจิกายน 2551 และศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ นครปฐมระหว่างเดือนธันวาคม 2551- มกราคม 2552 ในช่วง 2 เดือนนี้จะเข้าไปสังเกตการณ์การทำงานขององค์กรโดยทำกิจกรรมอยู่ ภายในสำนักงานศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ ประมาณอาทิตย์ละ 1 ครั้ง โดยมีการพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ ประจำสำนักงานหรือผู้รับบริการของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ สังเกตการณ์ความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ รวมทั้ง ผู้ที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานอื่น นอกจากนั้นข้าพเจ้าจะ เข้าร่วมในกิจกรรมซึ่งมิได้เกิดขึ้นภายในสำนักงาน ลักษณะการทำกิจกรรมของศูนย์ฯ จะไม่ค่อย เกิดขึ้นภายในสำนักงานมากนัก สำนักงานกลายเป็นพื้นที่สำหรับ ให้คนพิการมา ฝึกทักษะการใช้ คอมพิวเตอร์ นัดประชุมระหว่างคณะทำงานเฉลี่ยประมาณเดือนละ 1-2 ครั้ง คณะทำงานเข้ามา จัดการเรื่องเอกสาร เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ 1 คนจะดูแลจัดการงานสำนักงานที่ต้องทำประจำ เช่น การรับ-ส่งจดหมาย การถ่ายเอกสารเตรียมสำหรับการประชุม เป็นต้น ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ นครปฐมเป็นสถานที่แห่งเดียวที่ผู้อำนวยการศูนย์จะมานั่งประจำที่สำนักงานทุกวัน กิจกรรมของ กระบวนการดำรงชีวิตอิสระส่วนใหญ่เป็นแบบเชิงรุกที่ออกไปจัดในชุมชน เช่น การเยี่ยมคนพิการ ที่ บ้าน การไปฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระนอกสถานที่ การจัดกลุ่มสนับสนุนคนพิการ การจัด ฝึกอบรม การจัดสัมมนา การเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานอื่น ส่วนใหญ่คณะทำงานของศูนย์ใช้ การติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์ และ อินเทอร์เน็ต ทั้งนี้เพื่อประหยัดค่าเดินทาง ไม่ต้องเดินทางมาที่ สำนักงานทุกวัน

ข้าพเจ้าเข้าร่วมในการประชุมประจำเดือนของสภาศูนย์ฯ ต่อเนื่องตั้งแต่เดือนตุลาคม 2550-พฤษภาคม 2552 รวม 15 ครั้ง และได้ร่วมทำกิจกรรมของสภาศูนย์ฯ ในฐานะสมาชิกใน คณะกรรมการ ในระยะเวลาตั้งแต่เดือนตุลาคม 2550- มิถุนายน 2552 (ข้าพเจ้าร่วมทำกิจกรรม

ตั้งแต่การก่อตั้งสภาศูนย์ฯ และเป็นสมาชิกในคณะกรรมการตั้งแต่ปี 2549) การทำกิจกรรมของสภาศูนย์ฯ นี้ ทำให้สามารถติดตามการทำงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ ทุกศูนย์ไปด้วยเพราะต้องมีการรายงานผลความก้าวหน้าของงานในที่ประชุม อีกทั้งงานของสภาศูนย์ฯ เป็น งานการสร้างเครือข่ายและการขับเคลื่อนเรื่องนโยบายระดับชาติ ซึ่งจะต่าง จากงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระฯ ในแต่ละจังหวัด การเข้าร่วมกิจกรรมของสภาศูนย์ฯ ต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวทำให้รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และรู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้องในแง่มุมที่หลากหลายมากขึ้น การได้รับทราบความคิดและเห็นการกระทำของบุคคลใน ช่วงระยะเวลาต่าง ๆ กัน ทำให้มีผลดีต่อการทำความเข้าใจมุมมองที่แท้จริงของบุคคลได้ ลดความผิดพลาดในการด่วนสรุปความคิดเห็นต่อสิ่งที่พบเจอในสนามลง

4. การใช้ข้อมูลเอกสารและวัสดุสื่อ

เป็นการรวบรวมข้อมูลที่มีการจัดเก็บอยู่แล้วในลักษณะของข้อมูลสถิติ สื่อสิ่งพิมพ์หรือวัสดุสื่อ เช่น จดหมายข่าว วีดิทัศน์ สไลด์ปี ระกอบการบรรยาย ที่มีการผลิตเพื่อใช้ในการทำกิจกรรม

ความเชื่อถือได้

การศึกษาครั้งนี้คำนึงถึงเรื่องความเชื่อถือได้ (Credibility) ของงานวิจัย อันจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการพรรณนาที่ถูกต้อง การตีความประสบการณ์ได้อย่างถูกต้อง หากผู้ที่มีประสบการณ์เดียวกันมาพิจารณาการพรรณนาแล้วจะทราบได้ว่าเป็นจริงอย่างที่เขาคเคยประสบมา โดยผู้ศึกษาประยุกต์ใช้วิธีการ เพื่อสร้างความเชื่อถือได้ คือ การยืดเวลากการมีสัมพันธภาพกับประชากรในการวิจัย (Prolonged engagement) การใช้การสังเกตอย่างต่อเนื่องยาวนาน (Persistent observation) การวิเคราะห์ทบทวนแบบแผนที่แตกต่างออกไป (Negative case analysis) และ การทดสอบผลการศึกษาที่ได้และการตีความข้อมูลด้วยการให้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้ข้อมูลได้ตรวจสอบ (Member checking)

การยืดเวลากการมีสัมพันธภาพกับประชากรในการวิจัย (Prolonged engagement) และการใช้การสังเกตอย่างต่อเนื่องยาวนาน (Persistent observation) : ข้าพเจ้าใช้เวลาในการอยู่ในสนามรวมประมาณ 18 เดือน เพื่อเก็บข้อมูลสำหรับงานวิจัยนี้ โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม สังเกตการณ์ในสถานที่การ ปฏิบัติงาน สังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สร้างสัมพันธภาพ กับบุคคลแบบไม่เป็นทางการ ต่อเนื่องจนเกิดความคุ้นเคยเป็นกันเอง พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ทำหน้าที่ผู้ช่วยเหลือของศูนย์การดำรงชีวิต

อิสระ คนพิการที่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมกลุ่มแต่ปัจจุบันไม่ได้ทำอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับข้าพเจ้าได้เข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มการดำรงชีวิตอิสระมาตั้งแต่เริ่มต้นปี 2545 ทำให้สมาชิกที่เป็นแกนหลักในเครือข่ายมีความคุ้นเคยและให้การยอมรับข้าพเจ้าในการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้ายังคงรักษาสถานะของความเป็นนักวิจัยที่มีบทบาททั้งเป็น “คนใน” และ “คนนอก” ในเวลาที่ต่างกัน ประเด็นที่ข้าพเจ้าเป็นกังวลคือ การเกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับ ชุมชนกลุ่มการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการซึ่งเป็น เป้าหมายหลักของการศึกษาเพราะผู้ศึกษาเข้าร่วมทำงานและรับรู้ความเป็นไปของกลุ่มระยะยาวมาก่อนหน้า ดังนั้นจึงใช้วิธีการเขียนบททวนสิ่งที่พูด ความคิด หรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นในการเก็บข้อมูลภาคสนาม สร้างความตระหนัก ในเรื่องนี้ให้แก่ตนเองเป็นระยะ

การวิเคราะห์บททวนแบบแผนที่แตกต่างออกไป (Negative case analysis) : วิธีการนี้เปิดโอกาสให้ผู้ศึกษาให้มีความรอบคอบต่อการสรุปข้อมูล การมีตัวอย่างที่มีแบบแผนแตกต่างทำให้ผู้ศึกษาตระหนักถึงแง่มุมที่หลากหลายขึ้น ในการศึกษาคั้งนี้ กลุ่มเป้าหมาย หลักของการศึกษาจะมีลักษณะโดยรวมคล้ายกันคือเป็นผู้ที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อตนเองและสนับสนุนเรื่อง การดำรงชีวิตอิสระ สิ่งสำคัญที่สังเกตได้คือ ส่วนใหญ่จะมีการสนับสุนนทั้งการดูแล ด้านกายภาพและจิตใจ อย่างไรก็ตามมีสมาชิกกลุ่มบางคนที่ไม่สามารถสนับสุนนทั้งสอง ด้าน นอกจากนี้พบกรณีคนพิการที่มีความพิการตั้งแต่กำเนิด ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับข้อสันนิษฐานที่มีการกล่าว ถึงในกลุ่มคนพิการว่าคนพิการแต่กำเนิดจำนวนมาก มีทัศนคติเชิงลบ ต่อตนเองมากกว่าคนพิการภายหลัง แต่กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาคั้งนี้พบว่าผู้ที่มีความพิการตั้งแต่กำเนิดสามารถจัดการกับ ความคิดเห็นต่อตัวเองได้ในเชิงบวก การเลี้ยงดู ในวัยเด็กไม่ได้ทำให้เขาารู้สึกว่า ความพิการเป็นสิ่งสำคัญที่สร้างความแตกต่าง ในการใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อนหรือคนรอบข้าง เมื่อเติบโตขึ้นเขารู้ถึงสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย และไม่ได้เห็นว่าความพิการเป็นสิ่งที่ทำให้เขาต้องคอยคนค่าลงไป

การให้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้ข้อมูลได้ตรวจสอบผลการศึกษาและการตีความ (Member checking) : เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า Testimonio ซึ่งต้องการการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยหลักกับผู้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ รวมทั้งมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้ที่อยู่ในประเด็นปัญหาของสังคมได้สื่อสารถึงผู้อ่านงานวิจัย ดังนั้นความเชื่อถือได้ของข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล มีความสำคัญ ในอันที่จะแสดงออกได้อย่างใกล้เคียงกับเจตนารมณ์ของบุคคลมากที่สุด เมื่อ ข้าพเจ้าพูดคุยกับผู้เข้าร่วมเขียนเรื่องเล่า Testimonio แล้ว ผู้ศึกษานำเนื้อหาของ การพูดคุยมาเรียบเรียงเป็นข้อความที่บอกเล่าเรื่องและความคิดเห็นของบุคคล หลังจากนั้นนำ

ข้อความนั้นกลับไปให้เจ้าของเรื่อง เล่าเพื่อตรวจสอบว่าเป็นไปตามความคิด ต้องการปรับแก้หรือเพิ่มเติมประเด็นใดหรือไม่ นอกจากนี้ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ข้าพเจ้า จะนำเสนอผลการศึกษาในวงสนทนาร่วมกับกลุ่มเป้าหมายและให้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่ากันเป็นระยะ หากประเด็นใดมีผู้ไม่เห็นสอดคล้อง ผู้นั้นจะมีการอธิบายเพิ่มเติมในข้อประเด็นนั้นๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis)

การศึกษากำหนดใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เนื่องจากเป็นการสำรวจ ค้นหา การสะท้อนความคิดเห็นและอธิบายประสบการณ์ของผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัย แสดงความสัมพันธ์เชิงความคิดและกระบวนการที่มีลักษณะเป็นพลวัต ดังนั้นการใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจึงเป็นวิธีการที่เหมาะสมในการแสดงความเชื่อมโยง

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษารั้งนี้ อาศัย **วิถี การตีความ** (Interpretive practice) ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการของการศึกษาและ มโนทัศน์หรือทฤษฎีที่ได้ค้นคว้าไว้

การวิเคราะห์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการให้ความสนใจกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาปฏิบัติสัมพันธ์ทางสังคมเป็นประจำนั้นเกิดขึ้นอย่างไร เป็นการเข้าไปทำความเข้าใจถึงมุมมองของบุคคล บุค คลมีการมองโลกอย่างไร ไม่ใช่เพียงแค่การดู ว่าคนทำพฤติกรรมอย่างไร (Perkyla, 1997; Silverman, 1993, quoted in Silverman, 2003, p. 359)

การตีความเป็นการทำความเข้าใจว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไรและมีอะไรบ้าง โดยสนใจว่ามนุษย์มีวิธีการสร้างความหมายจากประสบการณ์และ โลกรอบตัวอย่างไร และการจัดการกับความหมาย และนำมาสู่ การสร้างเป็นกิจกรรม หรือพฤติกรรมที่ ปรากฏการณ์จริงอย่างไร การตีความแบบนี้ใช้ในการศึกษาแบบชาติพันธุ์วิทยา (Ethnomethodology) (Gubrium and Holstein, 2003, pp. 215, 227) สำหรับการตีความจากเรื่องเล่า ในการศึกษา นัซึ่งเป็นประจำวัน ของบุคคล จะต้องอาศัยการตีความตามที่กล่าวมานี้ ส่วนการตีความตามแนวคิดของฟูโกจะเป็นการมองถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระดับต่างๆ ที่ จะช่วยวิเคราะห์เพิ่มขึ้นจากในระดับบุคคล

การตีความตามแนวความคิดของไฮเดกเกอร์ กล่าวว่า การตีความ เป็นวิธีการทำความเข้าใจ “การดำรงอยู่” (Existence) และ “การเป็นอยู่” (Being) เป็นภาวะที่ผู้ตีความหมายเผชิญกับโลกแห่งความเป็นจริงที่เขาต้องการตีความ ผู้ตีความไม่ได้เฝ้ามองสิ่งที่จะตีความอย่างมีระยะห่างไกล แต่จะต้องคลุกคลีอย่างคุ่นเคยในโลกที่เขาจะตีความ การตี ความเป็นการค้นพบ

ตนเองในโลกที่มีบุคคลอื่นร่วมด้วย (กีรติ บุญเจือ , 2544, น. 45 อ้างถึง ใน กิติพัฒน์ นนทบุรีมะดุลย์, 2546, น. 35-36)

ความสามารถของผู้วิจัยในการทำความเข้าใจและตีความจะถูกหล่อหลอมและชี้นำภายใต้บริบทระบบสังคม วัฒนธรรมได้ ดังนั้นผู้ วิจัยในเชิงคุณภาพจึงต้องมีการ ดำเนินการเพื่อประเมินความแกร่ง และความน่าเชื่อถือของการวิจัย เช่น วิธีการตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง การบันทึกสิ่งที่นักวิจัยใช้เพื่อยืนยันความสม่าเสมอของการวิจัย การบันทึกสิ่งที่นักวิจัยได้กระทำ เพื่อยืนยันการควบคุมอคติความลำเอียง การตรวจสอบโดยกับไปยืนยันกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย